

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

Деятельность страховых обществ отличается от деятельности остальных фирм финансового сектора тем, что они берут на себя риск при заключении договора страхования. Страховые общества не располагают заранее надежной информацией о том, каким будет фактическое развитие риска в застрахованной совокупности. Выражаясь иными словами, общества продают определенные страховые продукты по определенной цене, не имея ясного представления о последствиях реализации риска, связанного с этими продуктами. Роль рискованного менеджмента заключается в уменьшении негативных последствий развития риска в застрахованной совокупности. В настоящей статье выдвигается тезис о том, что существует набор действий из арсенала рискованного менеджмента, которые могут привести к уменьшению негативных последствий развития риска, как в отдельных застрахованных объектах, так и в застрахованной совокупности в целом. Только посредством внедрения программы управления риском можно добиться более высокой эффективности работы страхового общества.

Ключевые слова: страховые общества, финансовый сектор, риск.

SUMMARY

The activities of insurance companies is different from the rest of the companies of the financial sector so that they take the risk in the insurance contract. Insurance companies do not have reliable information in advance about what will be the actual development of risk in the insured population. Expressed in other words, society, certain insurance products are sold at a fixed price, with no clear idea of the implications of the risks associated with these products. The role of risk management is to reduce the negative consequences of risk in the insured population. In this paper we put forward the thesis that there is a set of actions from the arsenal of risk management, which can lead to a reduced risk of adverse effects, both in the individual insured objects, and in the insured population as a whole. Only by implementing the risk management program can achieve a higher efficiency of the insurance company.

Keywords: insurance companies, financial sector, risk.

СВІТОВІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ І УКРАЇНА

Куриляк В.Є., д-р екон. наук, завідувач кафедри міжнародної економіки Івано-Франківського інституту менеджменту Тернопільського національного економічного університету

Постановка проблеми. В економічній науці суттєво зростає увага переважно західних вчених до вирішення проблем державного управління інтеграційними процесами. Велике значення приділяється їм у країнах – колишніх і нинішніх претендентах на вступ в ЄС. Завдяки цьому отриманні нові результати теоретичного і практичного характеру. У вітчизняній економічній науці дослідження проблем державного управління інтеграційними процесами знаходяться практично у зародковому стані, що зумовлено як об'єктивними причинами (недостатній рівень фінансування, нерозвинутість співпраці з європейськими науковцями, відсутність цільових міжнародних фондів, початковий стан транснаціоналізації економіки тощо), так і причинами суб'єктивного характеру (методологічна неспроможність адаптації сучасних надбань світової економічної науки у сфері міжнародного менеджменту, відсутність емпіричної бази власних досліджень через складність доступу до іноземних інформаційних джерел, слаба вмотивованість науковців і практиків).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У загальнотеоретичному плані трактування міжнародної інтеграції пов'язано з розумінням економічної свободи. У цьому відношенні найсуттєвіші відмінності характерні для представників таких наукових шкіл як ринкова, ринково-інституційна, структурна, дирижистської та неофункціональної. Серед дискусій, що точаться навколо євроінтеграційних устремлень України, донині лишається незакритим питання відносно переваг саме європейського вектора інтеграції. Є ще чимало прихильників точки зору, що більше вигод можна отримати за умови орієнтації національної економіки у східному напрямку. Багато висловлювань на користь такого підходу для України наводять російські науковці, хоча переконливих аргументів при цьому, як правило, не наводиться.

Мета дослідження. Виокремити тенденції розвитку інтеграційних процесів у глобальній економіці і визначити інтереси України щодо участі у міждержавних об'єднаннях економічного характеру.

Результати дослідження. Порівняння кількісних і якісних показників (табл. 1), що дають уявлення про загальні можливості України в її інтеграційних устремліннях, свідчать про те, що більший територіальний простір порівняно з ЄС мають Російська Федерація і США. Використання цього фактору дає можливість для вкладання інвестицій в освоєння природних ресурсів. Однак, для української економіки такі конкурентні переваги у оглядовій перспективі не є реальними, тому територіальний ресурс не можна вважати як такий, що дає підстави для вибору як східного так і західного вектору. До того ж, в освоєнні територіального простору Росії успішно діє Китай. Щодо США, то нинішня практика інтеграції розвивається переважно на основі створення певних економічних об'єднань на споріднених територіях. Такими є ЄС, НАФТА, СНД, АСЕАН, АТЕС, САПТА, ШОС і т. і.

Таблиця 1.

Кількісна і якісний стан загально ринкового простору основних інтеграційних векторів України

	Площа, км ² // місце у світі	Населення, млн. // місце у світі у 2009р.	ВВП (ПКС) місце у світі (за оцінками МВФ у трильйонах міжнародних доларів), 2008р.	ВВП на душу населення // місце у світі (за оцінками МВФ у міжнародних доларах), 2010р.
США	9 826 675 // 3	307,2 // 3	14,3 // 2	46,860
ЄС	3 892 685 // 8	491,6 // -	15,2 // 1	30,455
РФ	17 075 400 // 1	140,0 // 9	2,3 // 6	15,612
Україна	603 628 // 46	45,7 // 27	0,3 // 34	6,698

Джерело: Складено за оцінками МВФ.

З огляду на територіальний фактор інтеграційних об'єднань як домінуючих у процесах регіоналізації, Україна має знайти реалізацію своїх економічних інтересів насамперед у Європейському Союзі і Російській Федерації. З цих позицій переваги ЄС є суттєвіші, адже він має більшу чисельність населення у 3,5 рази, більший обсяг ВВП у 6,9 рази і більший обсяг ВВП на душу населення у 2,1 рази². Отже, за макроекономічними показниками ринок Європейського Союзу становить більший інтерес для України, ніж РФ, тому що на ньому можна отримати кращі можливості для реалізації вигод від інтеграційного об'єднання.

Наведений висновок може виглядати дискусійним з огляду на те, що торгівля України з Європейським Союзом і Російською Федерацією характеризується деяким перевищенням товарообігу з останньою (табл. 2). У 2011 році він склав 35621,1 млн. дол., що на 5,3% перевищує обсяги торгівлі з ЄС. При цьому до РФ здійснювалося 29,4% експортних поставок, до ЄС – 27%. Отже, порядок макроекономічних показників, що склався у торгівлі двох основних сусідів України, у міжнародних порівняннях може оцінюватись як такий, що свідчить про приблизну рівновагу, хоча його й недостатньо для ствердження про соціально-економічну рівнозначність західного і східного векторів партнерства. Власне, для аргументації глибшого висновку значною мірою можна скористатися кількісним і якісним аналізом структури експортно-імпортних потоків України з ЄС і РФ.

Географічна структура зовнішньої торгівлі України товарами у 2010р.

(млн. дол.)

	Експорт (млн. дол.)	Імпорт (млн. дол.)	Баланс (млн. дол.)
Всього	51405,1	60742,2	-9337,0
РФ	13051,9	22198,0	-8769,9
ЄС	13829,6	19101,2	-5271,6

Насамперед, товарообіг з Європейським Союзом є збалансованим, ніж з Російською Федерацією. Якщо дефіцит торгового балансу з ЄС у 2010р. склав 5271,6 млн. дол., то з Росією він досягнув 8769,9 млн. дол. Такий стан є результатом дії різнохарактерних факторів. У торгівлі з РФ він пов'язаний переважно із сировинною та енергетичною залежністю української економіки від російської. Так, у 2010р. імпорт продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості склав 34,8%, полімерних матеріалів, пластмаси та каучуку – 10,7% і недорогоцінних металів та виробів з них – 6,0%. Україна імпортувала на 3 137 711,1 тис. дол. сирової нафти, на 9 392 939,7 дол. – природного газу і на 1 205 869,0 вугілля, що становить майже 62% всього імпорту з Російської Федерації у 2010 році.

Така залежність від однієї країни у стратегічних аспектах є неприпустимою з позицій державної безпеки і потребує здійснення заходів, направлених на диверсифікацію імпорту енергоресурсів та інших сировинних товарів. До того ж, вона позначається на формуванні інноваційної економіки. Іншими напрямками зменшення енергозалежності країни є збільшення виробництва продукції вітчизняного походження, перехід на енергоощадні технології, здійснення яких вже розпочато.

У структурі імпорту з ЄС суттєву питому вагу займає наукомістка продукція. Зокрема, закупівля механічного обладнання, машин і електрообладнання у 2010 році складала 20% імпорту; ще 19,2% припадало на продукцію хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості, у складі якої майже 45% займала фармацевтична продукція.

Отже, кількісні показники структури імпорту та їхня якісна оцінка дозволяє стверджувати, що зовнішня торгівля з огляду на забезпечення стратегічних напрямів соціально-економічного розвитку для України є більш сприятливою з Європейським Союзом, ніж з Російською Федерацією. Якщо товарні потоки з Росії є такі, що мають бути суттєво зменшені, то у торгівлі з європейськими країнами Україна зацікавлена у зростанні імпорту значної товарної номенклатури, закупки якої сприятимуть формуванню інноваційної моделі економічного розвитку.

Суттєві конкурентні переваги має європейський ринок для розвитку експортного потенціалу України. Особливо це стосується продукції аграрного походження. Російська Федерація, маючи найбільшу в світі територію, цілком спроможна забезпечити потреби свого населення у сільськогосподарських товарах традиційного українського ринку. Ці переваги певним чином дають себе знати періодичними «торговими війнами» (трубними, молочними, м'ясними, сирними, цукровими і т. і.). Їх можна вести у тих формах і тими методами, які мають місце останніми роками. Проте, для Європейського Союзу з його великим населенням і відносно малою територією попит на українську аграрну продукцію може мати постійну тенденцію до зростання, особливо за умов підвищення її якості і екологічної чистоти.

Проте, не можна не враховувати і виклики, які пов'язані із лібералізацією торгівлі з ЄС для сільського господарства. Для українських аграрників можуть оптимістично сприйматися показники імпорту ЄС сільськогосподарської продукції, у якому є всі підстави для України розраховувати на збільшення своєї частки. Це не зважаючи на те, що ЄС є найбільшим експортером аграрної продукції. Нині на світовому аграрному ринку на нього припадає близько 42% експортних потоків і 44% імпортних при тому, що експортні можливості ЄС в 50 разів перевищують українські. При цьому, в Європі приділяється велика увага захисту національного товаровиробника у сільському господарстві. Це стосується насамперед ринку молока та молочної продукції. Середній тариф на ці продукти у 2009 році склав 50% при українському показникові в 12%. Крім того, ключові ринки захищені ще й тарифними квотами, що охоплюють близько 15% тарифних ліній за ключовими позиціями [1].

Важливою рисою зовнішньої торгівлі України є розвиток дезінтеграційних процесів в рамках так званого колишнього «єдиного народногосподарського комплексу». За дослідженнями Київського національного торговельно-економічного університету, якщо у 1996 році більше половини експорту України припадало на країни СНД, серед якого понад 75% був експорт з РФ, то у 2008 році експорт в країни СНД становив 35% від загального обсягу українського експорту, що лише на 6% було менше ніж експорт з європейських країн. Частка ж Росії протягом 1998-2009 років у зовнішньоторговельній обороті України скоротилася на 12 пунктів, а в загальному експорті товарів і послуг на 7%. Ще більше (на 18,4%) скоротилася частка імпорту [2, 316]. Це стало наслідком відмови від економічно недоцільних зв'язків, переходом у розрахунках між суб'єктами господарської діяльності на ціни світового ринку, різким скороченням виробництва в країнах СНД, політизація економічних відносин. Та й Росією підписано за двадцятирічний період велика кількість договорів і угод, покликаних регулювати відносини в економічній сфері, однак проблеми далеко не завжди ліквідуються, а в певні періоди навіть загострюються.

Розглядаючи економічні інтереси України в ракурсі ринків Європейського Союзу і Російської Федерації, варто зазначити, що їх треба інтерпретувати як такі, що мають позитивну направленість і у західному, і у східному напрямках. Ці два найбільші географічні сусіди повинні конкурувати між собою за ринок України і у їхньому змаганні на нашому національному ринку вибиратимуться ті пропозиції, які природним чином нестимуть для споживачів більш поточні і стратегічні вигоди. Проблема не може ставитися і вирішуватися Україною за формулою «або-або», і такий підхід має бути сприйнятий всіма сторонами. Відступ від законів чесної конкуренції переводитиме співпрацю у русло політичного протистояння, що не прийнятно.

По-іншому повинне ставитися питання, коли йдеться про участь в інтеграційних об'єднаннях. Вступ до певного союзу означає вибір такого кола країн, що домовилися про єдині для всіх його членів принципи, які відкривають для них нові можливості щодо соціально-економічного розвитку. За таких умов співпраця з іншими країнами не повинна перешкоджати реалізації економічних інтересів членів об'єднання. Це характерно для зовнішньоекономічних зв'язків кожної із з 156-ти країн-членів СОТ, торгівля і вирішення спірних питань між якими здійснюється за єдиними правилами, що зафіксовані у близько 30-ти угодах організації. Членство в іншій міжнародній спільноті, яким є, зокрема, Європейський Союз, забезпечує ще більше розширення політико-економічних свобод, адже члени ЄС здійснюють спільну зовнішню політику; створили єдиний ринок матеріальних благ, послуг, капіталу і праці; мають єдину валюту і впровадили спільне громадянство.

Створення регіональних інтеграційних об'єднань більшою мірою обумовлюється не стільки дією фактору конкуренції, скільки неможливістю самотужки навіть для великих держав, а ще пак малим економікам, повною мірою використовувати досягнення сучасної цивілізації. Тому точніше виділяти так званий «проінтеграційний процес», як це характерно для методології Д. Г. Лук'яненка. Він зумовлений «розвитком країн, груп країн та регіонів світу в умовах нерівномірного розподілу обмежених ресурсів, бажанням держав і корпорацій найбільш ефективного його використання у власних цілях» [3, 26].

Нині у формуванні інтеграційних процесів вирішальне значення мають такі цивілізаційні фактори як науково-технічний прогрес та створення сприятливого для людського розвитку соціокультурного середовища. Саме це розуміння інтеграції починає домінувати в українській науковій думці.

Переважаання факторів цивілізаційного характеру в інтеграційних процесах означає, що при створенні міждержавних союзів з метою економічного й політичного взаємопроникнення національних політико-економічних систем не доводиться орієнтуватися на подібність досягнень в економіці чи етнічну і мовну схожість. Інтеграція набирає практичного сенсу, якщо учасники міждержавного союзу можуть створити кожному умови досягнення форпосту цивілізації. Відповідно союзи, що не представлені країнами-світовими лідерами, не можуть вважатися цілком інтеграційними об'єднаннями. Це добре видно при аналізі досягнень Європейського Союзу, який, як добре формулює Д. Г. Лук'яненко, «єдиний приклад інтегрованих національних економік [3, 12]».

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ СОТРУДНИЧЕСТВА МЕЖДУ СТРАНАМИ ЮГО-ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ В РАМКАХ ЧЕРНОМОРСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ГУАМ

З іншого боку, негативне відношення багатьох європейців до прийому Туреччини в ЄС пояснюється не географічною приналежністю держави, переважна частина якої (95% території) знаходиться в Азії, а побоюваннями «зіткнення цивілізацій» (the Clash of Civilization). Вважається, що входження ісламської країни до єдиного союзу християнських держав може спричинити численні конфлікти через різницю у фундаментальних гуманітарних цінностях [4]. На цьому фоні Україна для європейців є країною, яка сприймається із значно вищими позитивістськими настроями. На жаль, наразі ЄС не готовий дати Україні чіткі перспективи членства через внутрішню політичну нестабільність, хоча й пішов на підписання з Україною угоди про асоціацію, інтегральною складовою якої будуть положення про зону вільної торгівлі. Хоча очільники ЄС ніколи не заперечували наявності принципової можливості входження України до його складу. Мало того, угоди про асоціацію укладалися Європейським Союзом з країнами, які були кандидатами на членство в ЄС.

Говорячи про цивілізаційний фактор, треба мати на увазі, що його вплив на розвиток є не другорядним, а вирішальним. Економічне лідерство США і європейських країн є наслідком культурних надбань західної цивілізації, а не навпаки. Саме завдяки їм створена техніко-технологічна і організаційна основа західної економіки. Приклад Японії, Південної Кореї, Китаю, Індії, деяких інших країн свідчить про те, що виділення і активізація певних культурно-цивілізаційних досягнень може забезпечити успішну конкуренцію з наявними лідерами національної економіки в цілому або окремих її галузей. З огляду на це є великий сенс в орієнтації національної політики на конкуренцію у культурно-цивілізаційній сфері, підпорядковуючи її цілям економічного наддоганання й випередження лідерів.

У співпраці з країнами-претендентами на членство Європейський Союз відіграє роль «цивілізуючої сили», що транслює їм власні позитивні цінності. Вони є не у всьому, але їх настільки багато, що складно сказати, де їх не має. Проте, головні досягнення європейської цивілізації – це побудова зони стабільності, безпеки і процвітання; це демократичні цінності, які включають соціально-економічні і культурні виміри; це верховенство закону і прав людини. З огляду на такі пропозиції Євросоюзу для претендентів на членство у ньому не має альтернативи для рівноцінної паралельної інтеграції – в ЄС чи інші об'єднання (наприклад, в митний союз Білорусії, Казахстану і Російської Федерації). У такому випадку інтеграція на схід може допускатися лише по тих лініях, що не суперечать європейському вектору або якщо країна не сприймаються ЄС в якості стратегічного партнера.

Висновки. Україна є активним учасником інтеграційних об'єднань, що розвиваються як у західному, так і у східному напрямках. Проте, з огляду на значущість експортно-імпорتنих відносин для техніко-економічного прогресу перспективнішим є західний напрямок інтеграції з наступним отриманням статусу членства у Європейському Союзі. Сприятливим фактором такого розвитку є і цивілізаційна близькість з країнами Європи, її культурні цінності.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Стенограма другого засідання робочої групи «Україна - ЄС на шляху до розширеної зони вільної торгівлі» національного конвенту України щодо ЄС 09 червня 2011 р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2011_table/0609_stenog.pdf.
2. Структурна переорієнтація зовнішньої торгівлі у системі факторів економічного зростання: монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, В.В. Юхименко [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – 2011.
3. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція: Монографія / Лук'яненко Д.Г. // К., ТОВ «Національний підручник», 2008.
4. Huntington S. P. The Clash of Civilization and the Remaking of World Order. – New York: Simon and Shuster, 1996.

РЕЗЮМЕ

Розглянуто теоретичні основи створення інтеграційних об'єднань країн. Показано рамкові можливості підключення України до євразійських інтеграційних процесів. Доведено, що попри важливість територіального фактору, вирішальну роль у створення інтеграційних об'єднань відіграють економічні та цивілізаційні чинники. Обґрунтовано переваги європейського вектору інтеграції для України.

Ключові слова: інтеграція, інтеграційне об'єднання, європейський вектор інтеграції.

РЕЗЮМЕ

Рассмотрены теоретические основы создания интеграционных объединений стран. Показаны рамочные возможности подключения Украины к евразийским интеграционным процессам. Доказано, что несмотря на важность территориального фактора, решающую роль в создании интеграционных объединений играют экономические и цивилизационные факторы. Обоснованы преимущества европейского вектора интеграции для Украины.

Ключевые слова: интеграция, интеграционное объединение, европейский вектор интеграции.

SUMMARY

It is considered the theoretical basis for the creation of countries' integration associations. It is displayed framework possibilities for the involvement of Ukraine into the Eurasian integration processes. It is shown that despite the importance of local factors, a crucial role in creating integration unions play economic and civilizational factors. The advantages of European integration vector for Ukraine are grounded.

Keywords: integration, integration association, the European vector integration.

РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ БОРГОВИХ ВИКЛИКІВ

Кучеренко В., аспірант кафедри міжнародної економіки, Донецький національний університет

Актуальність теми дослідження. Принципово нової якості процес глобалізації набуває під впливом сучасних системних трансформацій - із тенденції до глобалізації відбувається пришвидшений розвиток і перетворення у всепоглинаючий процес, що має складну мотиваційну природу, позитивні та негативні впливи системного характеру. Нові імпульси і нову більш суперечливу якість отримують як транснаціоналізація з формуванням глобальних корпоративних структур, переважно шляхом злиттів і поглинань, так і регіональна економічна інтеграція, котра виходить на континентальний та міжконтинентальний рівні.

Мета дослідження полягає у розвитку теоретико-методологічних та практичних засад активізації процесів глобальної трансформації світового фінансового ринку в умовах впливу глобальних боргових викликів.

Економічні та фінансові трансформації в контексті глобалізації світового господарства та фінансових ринків знайшли відображення в наукових працях Е.Азроянца, О.Білоруса, Ю.Козака, В.Левківського, Д.Лук'яненка, З.Луцишин, Ю.Макогона, В.Новицького, Т.Орехової, Л.Руденко-Сударевої, Ю.Пахомова, О.Плотнікова, А.Поручника, Є.Савельєва, С.Соколенка, А.Філіпенка, В.Чужикова, О.Якубовського та ін.

Основна частина. Характерною особливістю сучасного етапу світогосподарського розвитку є взаємозалежність різних сфер економічної та неекономічної діяльності між собою. Разом з цим, взаємодія внутрішнього та зовнішнього ринків також набуває складної структури і характеризується цілою сукупністю взаємопов'язаних та багатовекторних зв'язків. Так, здебільшого приплив іноземних інвестицій в країну супроводжується експортом товарів і послуг з країни-інвестора, а також потоками технологій, ноу-хау та капіталу. З іншого боку, зростання експорту може супроводжуватися припливом іноземних інвестицій і технологій, а також збільшенням імпорتنих потоків тощо.

Напередодні глобальної фінансової кризи по оцінках МВФ у процеси фінансової глобалізації були повністю інтегровані ринки країн розвинених економік і до 30-50% обсягів національних фінансових ринків країн, що розвиваються. Невизначеність і нерівномірність